

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РЕГІОНУ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Адміністративно-територіальні реформи проводяться у державах для знаходження ефективних шляхів розвитку й виведення з кризи. Ще Костянтин Великий у IV ст., намагаючись зберегти колись потужну Римську імперію, здійснив реформу, яка включала: відділення цивільної влади від військової; поділ імперії на окремі префектури з розширенням повноважень на місцях; перенесення столиці з Риму й розбудову нової — Константинополя; визнання рівноправності різних релігій, релігійних громад, у т.ч. християнської.

Еволюційні тенденції формування й розвитку міст та міського розселення регіону характеризуються: історичними змінами державних кордонів; послідовним ускладненням адміністративно-територіальної структури (перетворення губерній (1917–1923 рр.); створення округів (1925–1928 рр.); становлення і розвиток областей та районів (1932–1974 рр.); створення нових областей (1932–1939 рр.) [2]. Сучасний трирівневий АТУ України є наслідком історичного, політичного й соціально-економічного розвитку країни. Проблема адміністративно-територіальної перебудови України постає у результаті політичних та економічних змін. Становлення ринкової економіки, перехід до демократичної системи управління, посилення ролі органів самоуправління на місцях, зростання природоохоронних пріоритетів та інших факторів актуалізують питання реформування адміністративно-територіального устрою.

У процесі підготовки адміністративно-територіальної реформи 2005 р. пропонувалося запровадження 3-рівневої системи адміністративно-територіального устрою України: перший рівень — регіон (АРК, області, міста-регіони Київ і Севастополь); другий — райони, міста-райони; третій (низовий) — громади. Передбачалося, що окремі громади можуть мати статус міста-району (не менше 70 тис. мешканців), міста-регіону (не менше 750 тис. осіб).

Відповідно до запропонованої моделі адміністративно-територіального устрою для Львівської області, запропонована Інститутом регіональних досліджень НАН України, при розширенні повноважень об'єднаних територіальних громад змінюється функціональна роль районної ланки в системі адміністративного устрою, наданні публічних послуг. На її рівні має забезпечуватися вирішення спільних питань життєдіяльності територіальних громад, які складатимуть район, а також питань, доцільність вирішення яких ефективніша на рівні району. Реформування районного рівня адміністративно-територіального поділу пропонується здійснювати з урахуванням економічних, демографічних, історичних, природно-географічних, інфраструктурних та інших важливих чинників. Пропонується створення району, що охопить гірські території [1].

Львівська область складається з 20-ти сільських районів і 9-ти міст обласного підпорядкування. Всього в області 44 міста, 34 селища міського типу, 1850 сільських населених пунктів (найбільша кількість в Україні). Державну й адміністративну владу забезпечують обласна рада й ОДА, в системі місцевого самоврядування 34 селищних ради, 45 міських рад, 20 районних рад і 632 сільські ради. Слід відзначити, що за період реалізації Схеми планування Львівської області (інститут «Діпромісто», 1974р.) кількість малих міст збільшилася з 71 до 74 одиниць. Протягом 1975–2007 рр. зросла кількість міст з чисельністю населення від 21 до 50 тис. осіб (з 2-х до 9-ти одиниць), одночасно зменшилася кількість міст з населенням від 11,0 до 20,0 тис. осіб (з 11-ти до 8-ми одиниць) та кількість міст з чисельністю населення менше 6 тис. осіб (з 41-го до 39 одиниць). Згідно з перспективним планом формування громад у Львівській області (2016 р.) в регіоні затверджено 84 об'єднані територіальні громади, територіальних громад 556, об'єднаних територіальних громад 35; площа об'єднаних територіальних громад складає 3466.701 км² (рис. 3).

Стосовно Львівської області слід передбачити:

- *реорганізацію урбанізованих просторів* та системи розселення, формування системи центральних місць. У Схемі планування території Львівської області на макрорівні виділяються три надрайонні системи розселення — Дрогобицька, Львівська й Червоноградська. Для умов області відношення до урбанізації набуває особливого значення. Реорганізація урбанізованих систем передбачає: збереження історичної складової системи розселення; визначення меж і впорядкування урбанізованих просторів; розвиток природних, сільських та промислових просторів, що творять приміські зони; впорядкування й капіталізацію житлового фонду садово-городніх об'єднань тощо.

- *розв'язання питання транспортної доступності та розбудови структурних зв'язків* на території, у т.ч. виділення зони поганої доступності до центру. В області існує ієрархічна система сполучень, виділяється рівень великомасштабних міжрегіональних і регіональних зв'язків. У схемі планування області професійно опрацьовані питання найвищого масштабу та розбудови міжнародних транспортних комунікацій. Уздовж міжнародних транспортних коридорів намічено створення 14 сервісних комплексів для обслуговування транспортних засобів та пасажирів. Крім того, поблизу пунктів пропуску через кордон, що пропускають вантажні потоки, та біля основних вузлів і центрів економічного розвитку передбачено створення логістичних центрів. Оскільки значна частина просторового потенціалу області знаходиться поза зонами впливу міжнародних комунікацій, слід поглибити аналіз і деталізувати рішення транспортних зв'язків на нижньому ієрархічному рівні, передбачати розвиток регіональних доріг, реконструкцію системи приміського транспорту, в т.ч. залізничного;

- *виділення та формування системи туристичних і рекреаційних територій*. Враховуючи унікальні кліматичні бальнеологічні та історико-культурні ресурси території, пріоритетним напрямом розвитку Львівщини визначена рекреація та туризм. Передбачається збільшення на проектний період у 2,5 рази об'єднаних оздоровчо-рекреаційних закладів (з 33,6 тис місць до 82,3 тис. місць), створення близько 130 об'єктів для потреб рекреації та туризму: туристично-оздоровчі та відпочинково-готельні комплекси, молодіжні хостели, облаштовані відпочинкові зони, спортивно-оздоровчі й спортивно-видовищні комплекси;

- *планування охорони природи* у просторовому плануванні для регіону має особливе значення у зв'язку з унікальними природно-ландшафтними умовами та загрозами їх збереження. У розробленій Схемі усунення екологічних наслідків життєдіяльності людини (побутових відходів) вирішуватиметься шляхом будівництва сміттєпереробних підприємств. Передбачено розмістити вісім підприємств такого профілю (потужністю 70–100 тис. тонн) — на території Буського, Дрогобицького, Жовківського, Золочівського, Миколаївського, Пустомитівського, Радехівського, Самбірського, Сокальського та Сколівського районів. Заплановано також будівництво підприємств промислової переробки побутових відходів у Сокальському, Дрогобицькому районах та в м. Львові.

Важливе виділення цілісних (нерозділених) природних комплексів — розглядаються ліси, сільськогосподарські угіддя, що не розділені дорогами і поселеннями та творять цілісні природні комплекси. Такі території мають особливе значення для охорони природи і є найважливішим шаром у природоохоронній інформації регіонального планування;

- *виділення пріоритетних і умовно придатних територій для сільськогосподарського використання*. Слід чітко визначити систему використання земель на перспективу, їх заліснення й вирощування біоенергетичних рослин. Для таких обґрунтувань наявні добрі статистичні й картографічні матеріали, зокрема Держкомзему, які містять інформацію про власність, розораність ґрунтів, локалізацію угідь з низькою родючістю, що можуть бути використані для заліснення чи біоенергетики;

- *розвиток промислового комплексу та визначення індустріальних площу регіоні*; пов'язується з формуванням цілісного господарського ринку праці, товарів та послуг використанням ефектів від співпраці виробництв для збільшення конкурентоспроможності

регіональної економіки, з реорганізацією галузевої структури господарського комплексу (підвищення ролі науки та інноваційної продукції);

- *забезпечення регіону сировинними ресурсами.* Передбачено визначення пріоритетних територій такого напрямку; розроблено пропозицію розвитку сировинної бази, для чого окреслено території поширення покладів корисних копалин та складена карта сировинного потенціалу. Завдання полягає у виявленні й планувальному фіксуванні територій, здійсненні їх класифікації, а не у вирішенні питань: хто і як їх освоюватиме;

- *розвиток інженерної інфраструктури, енергетичне забезпечення регіону,* а також використання відновлювальних (місцевих) джерел енергії включає піднесення: цілісної системи забезпечення регіону водою, у т.ч. і створення водосховищ; системи очищення стоків і переробки відходів; систем забезпечення регіону енергією. У регіоні важливим є розвиток вітрової та малої гідро- й біоенергетики, де виділяються дві групи проблем: ставлення громадськості та ситуація на окремих ділянках. За вихідну умову взята вимога збільшення виробництва енергії на основі відновлювальних джерел.

Висновки.

Прогноз розвитку майбутнього спирається на історичні знання (генезу міст) та історичні шляхи розвитку міських поселень у різних історичних періодах. Зберігається тяглість цих шляхів. З одного боку, нові шляхи чи ліквідація старих зустрічаються при радикальних реформах адміністративно-територіального устрою. З другого, — розвиток міст обумовлений не лише історичною тяглістю та зміною умов устрою, а й іншими передумовами, зокрема розвитком мережі зовнішніх комунікацій; розвитком перших галузей промисловості; торгово-обслуговуючою функцією для ближніх сільських поселень, а також локалізацією стосовно основних комунікацій, головного міста регіону, кордонів держави, природно-ландшафтних умов та ресурсів.

З історичного аналізу визначається головний шлях на початковому етапі виникнення й розвитку міст — торгово-ремісничий та послуг. В окремих містах, у яких після реформи 60-х років ХХ ст. основним був шлях непромислової діяльності, розвинулась промислова функція, а в поселеннях, що втратили свій адміністративно-територіальний статус розвитку, зменшилося функціональне різноманіття, що визначено на основі аналізу міського простору за п'ятьма вимірами, взаємодіями між ними та пов'язаністю з адміністративно-територіальним устроєм регіону. Можна виділити шлях: простий, що включає один напрям; складніший включає основний напрям та 2-3 додаткові піднапрями; складні включають 1-2 основних напрями та 2-3 піднапрями. Усього виділено й проаналізовано п'ять шляхів розвитку, які залежно від просторової ситуації в місті можуть бути основними чи піднапрями в нових адміністративно-територіальних умовах регіону.

1. *Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування : моногр. ; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В. С.Кравців. — Львів, 2016. — 264 с.* 2. *Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем : моногр. / М. М. Габрель ; [Інститут регіональних досліджень НАН України]. — К. : Видавничий дім А.С.С, 2004. — 400с.* 3. *Габрель М.М. Методичні вимоги та механізми реалізації схеми планування території Львівської області / М. М. Габрель // Містобудування та територіальне планування. — 2010. — Вип. 37. — С. 100-113.* 4. *Графічні та текстові матеріали Схеми районного розпланування Львівської області. — К., 2009.* 5. *Клюшніченко Є. Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст / Є. Є. Клюшніченко. — К. : Укр. акад. архітектури, НДПІ містобудування, 1999. — 348 с.*